

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ОДЕЉЕЊА ЗА ЗАСТУПАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА ЗА 2023. ГОДИНУ

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Конвенција за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција) почела је да се примењује у Републици Србији **3. марта 2004. године**.

У складу са тим, институција заступника пред Европским судом за људска права (у даљем тексту: Европски суд) уведена је у правни систем у првој половини 2005. године доношењем Уредбе о заступању Србије и Црне Горе пред Европским судом („Службени лист Србије и Црне Горе“, број 7/2005).

У погледу организационе структуре, заступник је на домаћем нивоу поступао у оквиру Министарства за људска и мањинска права, Службе Владе за људска права и националне мањине и Министарства правде.

Од 2015. године, сагласно Закону о државном правобранилаштву („Службени гласник РС“, број 55/2014), заступање Републике Србије пред Европским судом обавља се у оквиру Одељења при Државном правобранилаштву и заступник је уједно и заменик државног правобраниоца који руководи радом Одељења.

На почетку 2023. године је у Одељењу било укупно 10 извршилаца (обраду предмета заступања обављало 4 извршилаца - 2 у звању самосталног саветника и 2 у звању саветника; обраду предмета извршења пресуда и одлука обављало је 2 извршилаца - 1 самостални саветник и 1 саветник примљен на одређено време као замена сараднице која је на трудничком боловању; 3 референта од којих је према систематизацији 1 у сталном радном односу, а 2 су у радном односу на одређено време због повећаног обима посла).

Крајем 2023. године је у Одељењу било укупно 8 извршилаца (обраду предмета заступања обављало 4 извршилаца - 1 у звању вишег саветника, 2 у звању самосталног саветника и 1 у звању саветника; обраду предмета извршења пресуда и одлука обављало је 2 извршилаца - 2 самостална саветника, од којих је 1 примљен на одређено време због повећаног обима посла; 1 референт који обавља све административно-техничке послове).

Ради приближавања стручној и општој јавности стандарда у заштити људских и мањинских права и слобода утврђених конвенцијским системом и праксом Европског суда, те повећања видљивости рада заступника, у 2022. години је у оквиру пројекта „Јачање делотворних правних лекова против кршења људских права у Србији“, кога суфинансирају Европска унија и Савет Европе, израђен и пуштен у рад нови вебсајт заступника Републике Србије пред Европским судом (<http://zastupnik.gov.rs>). Током

2023. године су запослени у Одељењу, у складу са објективним могућностима, ажурирали вести и базу праксе, а предузети су кораци ради проналажења начина да се, због великог броја података који свакодневно треба да се уносе, ангажује 1 лице.

II НОВЕ ПРОЦЕДУРЕ У РАДУ ЕВРОПСКОГ СУДА

1) Оснивање тематског Одбора за имиграционе предмете

Европски суд је на пленарној административној седници донео одлуку да отпочне са радом тематски Одбор за имиграционе предмете.

Овај Одбор ће одлучивати о предметима свих држава чланица потписница Конвенције који се односе на питања имиграције и који потпадају под добро установљену праксу Суда (*broader WECL*) (предмети који се односе на протеривање, екстрадицију и сродна питања).

Ово је први такав тематски Одбор који је основан у Европском суду.

Циљ имиграционог Одбора је да споји стручност и ефикасност, као и да обезбеди даљу доследност обраде предмета у оквиру ове шире добро установљене праксе (*broader WECL*).

Поступак и активности овог Одбора су слични онима који се примењују у постојећим Одборима који се баве и разматрају предмете на основу добро установљене судске праксе.

Предмети који не спадају у ширу категорију добро установљене праксе (*broader WECL*) ће и даље бити разматрани у Већима од 7 судија.

2) „Impact cases“ - „Предмети од утицаја“

У 2023. години наставило се са применом нове стратегије обраде предмета коју је Европски суд увео у 2021, а која се састоји у брзом идентификовању оних случајева који могу бити „утицајни“, односно оних предмета чије окончање може довести до промене или појашњења међународног или домаћег законодавства или праксе, затим случајеви који се дотичу важних моралних или друштвених питања или се баве новим или другим значајним питањима у области људских права.

Циљ ове стратегије је да се што брже уоче и обраде предмети у којима се покрећу веома значајна питања, како за државе чланице, тако и за конвенцијски систем у целини. Стога су и рокови који се остављају државама чланицама за поступање скраћени. Тако

су до сада донете пресуде у „предметима од утицаја“ у вези са сексуалним узнемиравањем на радном месту, слободом изражавања судија и питањем еутаназије.

3) Summary-formula judgements and decisions - сажета форма пресуда и одлука Европског суда које доноси Одбор

У 2023. године продужен је двогодишњи пробни период (који је отпочео 1. септембра 2021.) током којег се све пресуде и одлуке које доноси Одбор од три судије пишу у сажетој форми са освртом на суштину предмета. Овај нови формат има за циљ да смањи број нерешених предмета, а у складу је са горепоменутом новом стратегијом поступања у „предметима од утицаја“.

У овим пресудама и одлукама кратко се износе чињенице и правна питања на које подносилац указује. Даје се јасна и концизна анализа главних притужби у светлу принципа релевентне праксе Европског суда.

III ПОСТУПЦИ ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА

1) Поступци пред Европским судом

Закључно са 31. децембром 2023. године, пред Европским судом је било у раду укупно **1550** предмета против Републике Србије, што је за 400 предмета мање у односу на исти дан 2022. године.

Посматрајући представке по врсти притужби, и даље се највећи број притужби (преко 80%) односи на друштвена предузећа - повреду права на суђење у разумном року и права на имовину због неизвршених домаћих судских одлука.

Предходне деценије, укупан број представки изјављених против Србије био је знатно већи. Тако је на крају 2012. године у раду било укупно 10.053 представки изјављених против Србије, а на крају 2013. чак 11.230. Крајем 2018. године је пред Европским судом било 2.079 представки.

Смањење броја предмета последица је одбацивања великог броја представки у случајевима тзв. „ратних дневница“ (након доношења пресуде Великог већа у предмету Вучковић и др. против Србије), као и закључења пријатељских поравнања у предметима у којима Европски суд има добро установљену праксу.

На смањење укупног броја предмета утицало је још и то да је од 2008. године уставна жалба делотворно правно средство за заштиту људских и мањинских права и слобода.

То значи да грађани пре обраћања Европском суду најпре морају поднети Уставном суду уставну жалбу и заштиту својих права и слобода покушати да остваре на националном нивоу.

На опадање броја предмета пред Европским судом је утицала и измена Правила 47 Пословника Европског суда које уводи строже услове за подношење представке том Суду. Ове измене су ступиле на снагу 1. јануара 2014. године. Циљ ових измена било је побољшање ефикасности у раду Европског суда и убрзање испитивања представки. Од 1. јануара 2016. године примењују се додатне измене овог Правила којима се прецизира садржина представке.

Представке које нису поднете у складу са Правилем 47 одбацују се. Одлуке о одбацивању очигледно недопуштених представки и даље се не образлажу, па то у неким случајевима изазива одређене недоумице. Међутим, примена оваквих стриктних правила о садржини представке била је неопходна због великог прилива предмета у Европски суд у последњих неколико година, а који је претио да угрози рад и ефикасност система установљеног Конвенцијом.

И поред дугогодишње тенденције смањења броја предмета пред Европским судом, Република Србија се годинама уназад налази међу првих десет држава чланица по укупном броју поднетих представки, као и по броју поднетих представки на 10.000 становника. Највећи број предмета се односи на дуговања некадашњих друштвених предузећа.

2) Поступци заступања (статистички подаци, преглед и садржина достављених предмета)

Током 2023. године, смањен је број достављених предмета у односу на претходну годину. Европски суд је Републици Србији комуницирао **укупно 444 предмета (481 лице)**.

број примљених предмета у последњих пет година	
2019	30
2020	466
2021	1025
2022	802
2023	444

А) Преко **80%** достављених предмета и даље се односи на **дуговања предузећа са већинским друштвеним/државним капиталом**. Сви ти предмети се Републици Србији достављају кроз такозвану добро установљену судску праксу (*wecl*) и будући да

је реч о питањима о којима се Европски суд већ изјаснио, од државе се не тражи достављање запажања у меритуму.

Европском суду је с претходно изнетим у вези током 2023. године у 625 предмета послата Декларација о пријатељском поравнању и у 3 предмета (за 8 лица) једнострана Декларација.

Б) Преосталих **20%** предмета чине веома **комплексни предмети** у којима је, углавном, одређена надлежност Већа (седам судија), а који се, између осталог, односе на:

- наводну повреду права на слободу услед ограничења слободе кретања за лица старија од 65, односно 70 година током ванредног стања проглашеног услед епидемије COVID-19 (више предмета);
- повреду права на слободу, права на правично суђење и права на поштовање приватног живота (вишегодишње неизвршење судских одлука о вршењу родитељског права), услед недосуђивања накнаде нематеријалне штете од стране Уставног суда и поред утврђених повреда наведених права (задржавање статуса жртве);
- наводну повреду начела правне сигурности због неједнаког поступања по тужбама ратних резервиста Војске Југославије за накнаду нематеријалне штете настале у току извршавања војних дужности за време агресије држава чланица НАТО пакта на Републику Србију;
- наводно предугог трајања мере притвора и неадекватног образложења решења о продужењу мере притвора (више предмета);
- наводне повреде слободе изражавања (више предмета);
- наводно злостављање подносилаца од стране полиције;
- притварање малолетног са пунолетним лицима;
- наводну повреду начела правне сигурности која је резултат укидања решења о извршењу и *de facto* поништења правоснажне пресуде донете у корист подносиоца;
- наводну неуједначену праксу судова у периоду између 2012. и 2016. године у вези са неисплаћеним зарадама радницима МУП-а по основу прековременог рада, рада ноћу и рада у време државних и верских празника (више предмета);
- наводну повреду права на мирно уживање имовине због одређивања нижег износа на име накнаде за експроприсану непокретност од тржишне вредности грађевинског земљишта које је одузето у поступку експропријације;
- немогућност подносиоца представке да се упозна и одговори на тврдње које је полиција изнела у управном поступку у вези са одузимањем оружаног листа (дозволе за поседовање ватреног

оружја - ловачке пушке, а на основу поверљивих информација које подносиоцу никада нису откривене) – контрадикторност поступка и једнакост странака;

- повреду забране мучења и нечовечног поступања услед неспровођења делотворне истраге од стране надлежних органа у погледу хомофобних мотива за физички напад на подносиоца, недосуђивање накнаде нематеријалне штете од стране Уставног суда и поред утврђене повреде права (задржавање статуса жртве) и наводно дугог трајања поступка по уставној жалби пред Уставним судом;
- немогућност подносиоца да се у прекршајном поступку суочи са сведоцима – полицајцима који су га зауставили и спровели алко-тест;
- наводну повреду слободе окупљања у контексту чињенице да подносилац ФДХ ниједном није успео да одржи уредно пријављена јавна окупљања (током 2016, 2017. и 2018. године) и с тим у вези наводну повреду права на делотворни правни лек, јер су поступци пред Управним и Уставним судом пређуто трајали (и трају и даље);
- наводну повреду права на поштовање породичног живота јер више година пред домаћим судом у извршном поступку није спроведено извршење правоснажне пресуде у делу који се тиче одржавања личних контаката оца и малолетне деце;
- наводну повреду начела *ne bis in idem* услед чињенице да је подносилац кажњен два пута за исто дело, једном у прекршајном, а други пут у кривичном поступку;
- наводну повреду права на поштовање приватног и породичног живота јер подносиатељка, по њеним тврдњама, није одмах по рођењу уписана у матичну књигу рођених услед чињенице да њена мајка не поседује било какав идентификациони документ који издају надлежни органи Републике Србије (уписана је у матичну књигу рођених и држављанка је тзв. Републике Косово);
- питање недосуђивање накнаде штете од стране Уставног суда приликом утврђења повреде права на слободу и безбедност или на ограничено трајање притвора - лишење слободе подносиоца;
- дужину трајања поступака пред Уставним судом (више предмета).

У свим претходно поменутих предметима, Република Србија је током 2023. године доставила Европском суду **писана запажања (1. круг)** и **додатна писана запажања (2. круг)** у роковима које је Суд одредио, и то:

- **32** писана запажања (1. круг запажања)
- **25** додатних писаних запажања (2. круг запажања)

Заступање пред Европским судом се одвија искључиво у писаној форми (уз изузетак усмене расправе пред Великим већем).

Имајући у виду да су у Европском суду у службеној употреби енглески и француски језик, све одбране и сви поднесци се Европском суду достављају на енглеском, али и на српском језику.

Сва поднета запажања садрже: уводне напомене у вези са конкретним предметом и поступком пред Европским судом; представљање чињеница и околности случаја; позивање на релевантно домаће и страно право и праксу; изјашњење о процесним питањима; изјашњење о меритуму; анализу свих спорних питања и давање детаљних одговора на питања која је Европски суд приликом достављања предмета поставио, уз позивање на релевантну праксу тог Суда; закључак.

Уз Запажања се, а ради поткрепљивања сваке тврдње на коју Република Србија указује, достављају и анекси.

Поред поменутих запажања и додатних запажања, Европским суду су достављене и информације и коментари у 7 предмета, заједно са анексима.

В) Европски суд је у 2023. години донео одлуку о издавању **привремене мере у једном предмету** (Зумери и др.) која се односила на иселење због рушења привремених монтажних објеката.

Као и у предметима запажања, и предмету у вези са привременом мером је, у роковима које је одредио Европски суд, достављена писана информација са коментаром и анексима на енглеском и српском језику.

Г) Република Србија током 2023. године није пред Европским судом интервенисала нити у једном предмету који води држављанин Републике Србије против друге државе чланице (достављена су четири таква предмета).

IV ПРЕСУДЕ И ОДЛУКЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ДОНЕТЕ ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У 2023. ГОДИНИ

Европски суд је током 2023. године донео **9 пресуда и објавио 98 одлука** против Републике Србије.

А) Пресуде

Европски суд је закључно са 31. децембром 2023. године донео укупно 252 пресуда у односу на Републику Србију.

У 2023. години, Европски суд је донео 9 пресуда против Републике Србије којима је обухваћено 15 појединачних представки поднетих од стране 16 лица.

У свих 9 донетих пресуда је утврђена повреда најмање једног права зајемченог Конвенцијом.

Четири пресуде је донело Веће (седам судија), а пет Одбор (3 судије).

У пресудама Већа утврђена је повреда:

1) забране дискриминације и права на правичну расправу (**Паун Јовановић**, број 41394/15) због неоправданог поступања судије који је онемогућио адвоката да користи ијекавско наречје српског језика и дозволио употребу екавског наречја, упркос једнаком службеном статусу оба наречја и због недостатка адекватног образложења пруженог од стране Уставног суда приликом одбацивања уставне жалбе подносиоца;

2) права на слободу и права да суд брзо одлучи о законитости притвора (**Радоњић и Ромић**, број 43674/16) јер Уставни суд подносиоцима није досудио накнаду нематеријалне штете иако је утврдио да им је повређено право на ограничено трајање притвора, као и јер је поступак одлучивања пред Уставним судом о уставној жалби подносилаца у вези са притвором трајао предуго;

3) слободе кретања (**С.Е.**, број 61365/16) јер подносиоцу није издата путна исправа за избеглице, уз налог Европског суда да држава предузме појединачне и опште мере за решавање структуралног проблема, односно да комплетира законодавни оквир и примени прописе који обезбеђују ефективно право да се напусти земља;

4) слободе изражавања (**Радиодифузно предузеће Б92**), број 67369/16) јер су домаћи судови прекорачили уско поље процене које им је дато ограничавањем дискусије о питањима од јавног интереса, те нису успоставили правичну равнотежу између права из члана 8. (право на поштовање приватног и породичног живота) и члана 10. (слобода изражавања) Конвенције.

У пресудама Одбора (предмети разматрања и одлучивања су питања која Европски суд сматра својом добро установљеном праксом), утврђена је повреда:

1) права на суђење у разумном року и права на имовину због неизвршења правноснажних домаћих одлука против друштвених предузећа (**Величковић и 5 др, Бакић и Бојичић, Стојановић**);

2) права да се поштовање породичног живота услед неизвршавања правноснажне судске пресуде којом је подносиатељки одређено самостално вршење родитељског права над двоје малолетне деце ([Калочаи Собоња](#));

3) права на правично суђење ([Коломпар](#)) у кривичном поступку у којем је кривица подносиатељке утврђена искључиво на основу препознавања од стране жртве на главном претресу након што је полиција жртви већ показала само фотографије подносиатељке и ничије више, и након што је жртва видела подносиатељку у својству окривљене у судници - Суд је оценио да домаћи судови нису испоштовали два основна захтева кривичног права: (а) да је на тужилаштву да докаже кривицу окривљеног ван разумне сумње; и (б) начело *in dubio pro reo* којим се захтева да, услед постојања било какве сумње у погледу поузданости доказа, треба фаворизовати окривљеног, а не тужилаштво.

Б) Одлуке

Европски суд је током 2023. године објавио **99 одлука** у односу на Републику Србију.

Од 99 објављених одлука, 77 се односило на пријатељска поравнања или унилатерлане декларације и представке су скинуте са листе предмета (овим одлукама је обухваћено 527 предмета, односно 553 лица).

Преостале одлуке (22) су проглашене неприхватљивим због:

- злоупотребе права на подношење појединачне представке;
- неисцрпљивања домаћих делотворних правних средстава;
- тога што подносиоци нису одговорили у остављеном року на захтеве Европског суда;
- повлачења представки од стране подносиоца након достављања одбране Републике Србије;
- недопуштености (Европски суд је утврдио да подносиоци немају статус жртве).

Најзначајнија одлука која је објављена у 2023. години и једина коју је донело **седмочлано Веће** је:

- [Жегарац и др. против Србије](#), број 54805/15 - представка је проглашена неприхватљивом и одбачена је као очигледно неоснована у вези са притужбама подносиоца да им је повређено право на имовину и да су дискриминисани услед привременог смањења њихових пензија у периоду од новембра 2014. до септембра 2018. године. Европски суд је утврдио да је смањење исплата пензија било: а) ограничено на примаоце највиших пензија; б) привремено –

трајало је нешто мање од четири године; в) део напора да се уравни тежити државни буџет. Стога је Европски суд оценио да су власти успоставиле правичну равнотежу између обезбеђивања финансијске стабилности пензионог система – што је било у општем интересу јавности – и заштите имовинских права подносилаца.

Преостале значајне одлуке које су објављене у 2023. години, а које је донео **трочлани Одбор** су:

- [Баша против Србије](#), број 20874/18 - представка је проглашена неприхватљивом у вези са притужбама подносиоце у вези са обавезном вакцинацијом деце предшколског и школског узраста против одређених болести. Европски суд је утврдио да је питање обавезне вакцинације потребно разматрати у контексту члана 8. Конвенције, као и да је представка очигледно неоснована. Законске мере против којих су изнете притужбе у представци је Европски суд оценио као пропорционалне легитимном циљу заштите јавног здравља и неопходне у демократском друштву;
- [М.Ђ. против Србије](#), број 73865/16 - представка је проглашена као очигледно неоснована у делу који се односи на позитивну обавезу државе да предузме мере за спречавање самоубиства лица лишеног слободе, у складу са чланом 2. Конвенције, док је у делу који се односи на процесни аспект права на живот представка одбачена због неисцрпљивања домаћих правних лекова. Европски суд је утврдио да државни органи у случају Б.Ђ, покојног супруга и оца подносиоцеки, на основу сазнања којима су располагали, нису могли знати да постоји ризик од самоубиства због чега би, у његовом случају, био спроведен посебан надзор од стране затворских службеника;
- [Петрушић и Петровић против Србије](#), бр. 59134/16, 10385/17 - представке су проглашене неприхватљивим у вези са притужбама подносилаца у вези са недосуђивањем трошкова поступка пред Уставним судом. Европски суд је утврдио да је правни заступник подносилаца користио провокативни и увредљиви речник у току поступка пред Судом, те је представке одбацио због злоупотребе права на подношење појединачне представке;
- [Пајтић против Србије](#), број 33776/20 – представка је проглашена као очигледно неоснована у вези са притужбама подносиоца да му је повређено право на поштовање приватног

живота, је су домаћи судови одбили његов тужбени захтев ради наканде нематеријалне штете због повреде части и угледа. Европски суд је утврдио да су национални судови основано образложили да је слободи изражавања А.М. требало дати предност у односу на права подносиоца на поштовање приватног живота, те да из тога произлази да домаћи судови нису прекорачили поље слободне процене које им у оваквим случајевима.

V ПОСТУПАК ИЗВРШЕЊА ПРЕСУДА И ОДЛУКА ЕВРОПСКОГ СУДА

Поступак извршења пресуда и одлука Европског суда подразумева, како исплату износа који су досуђени на име наканде нематеријалне и материјалне штете због утврђених повреда Конвенције, тако и спровођење других појединачних и/или општих мера које су пресудом наложене, а које ће за убудуће спречити сличне повреде Конвенције на домаћем нивоу.

1) Општи подаци

Извршење пресуда Европског суда надгледа Комитет министара Савета Европе (у даљем тексту: Комитет министара).

На дан 31. децембар 2023. године било је **77 предмета у раду** против Србије (20 мање него на исти дан 2022. године). Највећи број предмета се односи на неизвршење или одложено извршење домаћих одлука донетих против друштвених/државних предузећа.

У појачаном надзору се налазе 3 групе предмета, и то:

- **Качапор група** (неизвршење или одложено извршење домаћих одлука донетих против друштвених/државних предузећа – повреда права на правично суђење из члана 6. став 1. Конвенције и права на имовину из члана 1. Протокола број 1. уз Конвенцију);
- **Јевремовић група** (дужина трајања судских поступака – повреда права на суђење у разумном року, као елемента права на правично суђење из члана 6. став 1. Конвенције);
- **Станимировић група** (неефикасне истраге о полицијском злостављању – повреда забране мучења из члана 3. Конвенције).

У 2023. години је Комитет министара разматрао две од три групе предмета које се налазе у појачаном надзору.

Комитету министара је у 2023. години Европски суд доставио на извршење укупно **76 нових предмета** против Републике Србије. Већина предмета се односи на неизвршење

или одложено извршење домаћих одлука донетих против друштвених/државних предузећа.

Ради проналажења начина да се даље унапреди поступак извршења пресуда Европског суда, 8. маја је у Београду одржан састанак на високом нивоу између, с једне стране, директора за људска права Савета Европе, представника Одељења за извршење и секретаријата Европског суда, као и Одељења за програм сарадње Савета Европе и, са друге стране, министарком правде и представницима Министарства правде, Министарства финансија и Државног правобранилашта.

Посебан фокус је стављен на неизвршење или одложено извршење домаћих судских одлука донесених у корист подносилаца против друштвених/државних предузећа (Качапор група предмета) након последње одлуке Комитета министара.

Власти су назначиле своју посвећеност потпуном извршењу ове групе пресуда које би довеле до решавања 15 година нерешених предмета пред Комитетом министара.¹

Поред тога, говорило се и о важности домаћег механизма и капацитета да се ефикасно извршавају пресуде Европског суда са фокусом на њихово ојачавање.

Директор за људска права, господин Кристоф Поарел, изразио је спремност Савета Европе да српским властима пружи подршку, такође и кроз програме сарадње, у испуњавању наших међународних обавеза.

Састанак је организован у оквиру пројекта „Јачање заштите људских права у Србији“, која је део заједничког програма Европске уније и Савета Европе „*Horizontal Facility* за Западни Балкан и Турску“, који спроводи Савет Европе.

2) Исплата нематеријалне и материјалне штете

Одредбом члана 13. став 5. Закона о правобранилаштву прописано је да се исплата износа договореног поравнањем или назначеног у пресуди Европског суда, врши из средстава органа Републике Србије чији су акти проузроковали кршење људских права. Поменути закон сам поступак извршења није прописан.

У складу са Законом о буџету Републике Србије за 2023. годину („Службени гласник РС“, број 138/2022) и Законом о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2023. годину („Службени гласник РС“, број 75/2023), накнаде досуђене пресудама и одлукама Европског суда на име нематеријалне штете извршавале су се са

¹ У том смислу, извешене су измене Закона о заштити права на суђење у разумном року и основана је Радна група за припрему плана отплате обавеза Републике Србије по основу правоснажних и извршних пресуда у споровима бивших радника који имају ненаплаћена потраживања по основу плата и доприноса

раздела Високог савета судства, а на име материјалне штете са раздела Државног правобранилаштва.

Исплата накнаде нематеријалне штете и трошкова поступка пред Европским судом вршена је редовно током 2023. године и у складу са роковима које је одредио Европски суд.

Са исплатама материјалне штете се у појединим предметима каснило, јер средства за исплату предвиђена буџетом нису била довољна.

На име **накнаде нематеријалне штете, исплаћен је износ од 806.408,00 евра**, односно 94.969.682,01 динара, **који износ је за 349.858 евра**, односно 40.313.426,03 динара мањи у односу на 2022. годину.

На име накнаде **материјалне штете, исплаћен је износ од 761.606.464,92 динара**, односно **6.509.456,96 евра**, који износ је за 2.519.687,15 евра, односно 293.606.465,26 динара већи у односу на 2022. годину.

У 2023. години је Република Србија послала укупно **91 потврду** о извршеној исплати (*JSF - Just Satisfaction Form*) нематеријалне и материјалне штете, као и трошкова поступка, за укупно **706 предмета** односно лица.

Настављена је методологија установљена 2016. године да се исплата на име накнаде материјалне штете, односно исплата износа утврђених домаћом пресудом са законском затезном каматом, врши на основу обрачуна Народне банке Србије.

За разлику од ранијих година, током 2023. године није било предмета у којима је Европски суд налагао исплату пореза и доприноса по домаћим правоснажним одлукама.

3) Израда Акционих планова и Акционих извештаја

Према Одлуци Комитета министара од 2. децембра 2010. године, државе чланице, почев од 1. јануара 2011, имају обавезу да достављају Акционе планове о начину извршења пресуда Европског суда у року од шест месеци од правноснажности, односно извештаје уколико сматрају да су своју обавезу према пресуди или одлуци извршиле.

Приликом надзора над извршењем пресуда и одлука Европског суда, Комитет министара велику пажњу поклања, како извршењу мера наложених пресудом и одлуком које се односе на појединачне мере, тако и спровођењу наложених општих мера, а које имају за циљ да се исте или сличне повреде у будућности не понове. Врста ових мера се може значајно разликовати од предмета до предмета. Некад Европски суд пресудом тачно наведе које је опште мере потребно предузети, а некада је остављено држави на оцену које мере треба предузети, при чему Комитет министара надзире извршење како индивидуалних, тако и општих мера.

Посебна пажња је посвећена припреми и изради Акционих планова којима се Комитет министара обавештавао о мерама и напретку које Република Србија предузима у циљу извршења пресуда и одлука Европског суда.

У 2023. години Република Србија је доставила **12 Акционих планова** и **77 Акционих извештаја** у којима је детаљно представила све појединачне и опште мере које је предузела у поступку извршења пресуда и/или одлука за **77 предмета** којима је обухваћено преко **700 лица**.

На основу припремљених и достављених Акционих извештаја, Комитет министара је током 2023. године донео **96 завршне резолуције** у односу на Републику Србију којима је затворио **надгледање 96 предмета**, јер је оценио да је Република Србија у целости извршила како појединачне, тако и опште мере које су јој биле наложене.

Наведених **96 предмета** који су окончани пред Комитетом министара, налазе се разврстани у подгрупама и њима је обухваћено **преко 600 појединачних предмета**, тј. појединачних **представки преко 600** подносилаца.

Током 2023. године настављена је одлична сарадња са свим надлежним државним органима на домаћем нивоу, као и са надлежним одељењима Савета Европе, а све у циљу проналажења најбољег начина извршења мера које су наложене пресудама Европског суда.

У смислу претходно изнетог, посебно се издваја одлична сарадња са Министарством правде, Министарством финансија, Министарством спорта, а пре свега са Министарством унутрашњих послова.

Наиме, захваљујући брзој реакцији надлежних у Министарству унутрашњих послова, општа мера у поступку извршења пресуде **С.Е. против Србије** је спроведена доношењем [Правилника о изгледу и садржини обрасца путне исправе за избеглице](#). Значај доношења овог акта је од велике важности, будући да би без његовог брзог доношења надзор над извршењем поменуте пресуде Европског суда скоро извесно пред Комитетом министара било сврстано у појачан надзор.² Такође, активним учешћем представника Министарства унутрашњих послова у поступку извршења пресуде Драган Петровић против Србије, заједно са представницима Биолошког факултета Универзитета у Београду, спроведене су индивидуалне мере и надзор је пред Комитетом министара окончан доношењем завршне резолуције.

² Европски суд је у ставу 98. пресуде навео да продужена немогућност Републике Србије да примени свој закон којим се дозвољава издавање путних исправа лицима са одобреним захтевом за азил и лицима који подлежу привременој заштити, као и да усвоји пратећи подзаконски акт као предуслов, **представља структурални проблем**. По налажењу Европског суда, Република Србија треба да предузме све одговарајуће законске и оперативне мере да употпуни релевантни законодавни оквир и прописе који омогућавају примену закона како би обезбедила ефективно право да се напусти територија, као и могућност сваком појединцу у ситуацији сличној оној у којој подносилац представке нашао да искористи поступак за подношење захтева и добијање путне исправе

VI ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

У склопу [редовних радних активности](#) у вези са заступањем Републике Србије пред Европским судом, извршењем пресуда Европског суда и афирмисањем људских права и слобода те превенцијом њиховог кршења на домаћем нивоу, заменица државног правобраниоца – заступница Републике Србије пред Европским судом је током 2023. године предузимала низ активности. У наставку текста ће бити представљене неке од најзначајних.

1) Учествовање на редовном заседању Комитета министара Савета Европе (CM DH)

Као што је у претходном делу текста наведено, Комитет министара прати извршење пресуда Европског суда и врши надзор над појединачним и општим мерама које су предузете и које треба да се предузму у поступку извршења. Четири пута годишње (у марту, јуну, септембру и децембру) одржавају се редовни састанци ради разматрања и дебате у предметима који се односе на извршење пресуда.

2) Учествовање на редовном заседању Управног комитета за људска права (CDDH)

Управни комитет за људска права (CDDH) извештава Комитет министара Савета Европе о питањима закона и политике људских права. Састоји се од високо ранжираних владиних стручњака за људска права, заједно са одређеним бројем посматрача, укључујући организације цивилног друштва који се састају два пута годишње (у јуну и децембру).

Бави се питањима која се односе: **а)** на систем Европске конвенције о људским правима од националне примене, преко функционисања Европског суда, до спровођења пресуда Суда, укључујући и надзор од стране Комитета министара; **б)** развој стандарда људских права у хитним или изазовним областима.

3) Учествовање на међународним и регионалним конференцијама

Током 2023. године одржан је низ међународних и регионалних конференција у земљи и иностранству на којима је заменица-заступница по позиву учествовала, од којих су најзначајније:

- [свечана седница поводом отварања судеће године Европског суда и редовни годишњи семинар](#) на тему „Судије чувају демократију кроз заштиту људских права“ у организацији Европског суда (27. јануар, Стразбур);
- конференција на тему „[Принцип супсидијарности: Национална имплементација Европске конвенције за заштиту људских права и](#)

[основних слобода](#)“ у коорганизацији Савета Европе (Комитета министара и DGI - Директората за људска права и владавину права) и Европског суда (4. мај, Стразбур) – [са рефератом](#);

- годишње саветовање судија Републике Србије [„Судијски дани 2023“](#) у организацији Врховног суда Србије (25. и 26. мај, Врњачка Бања);
- [3. нордијски Форум о владавини права](#) на тему „Расизам и закон: Испитивање способности правних система да се боре против расне, етничке и верске неједнакости“ у организацији *Civil Rights Defenders* (29. септембар, Стокхолм);
- [годишњи састанак Заступника држава чланица Савета Европе пред Европским судом](#) на коме се, поред осталог, дискутовало о поступку *Duarte Agostinho* и др. против Португала и 32 друге државе пре и током саслушања пред Великим већем, у овину латонског председавања Комитетом министара у организацији Канцеларије заступника Републике Летоније пред међународним институцијама за људска права (6. октобар, Рига);
- [14. варшавски семинар о људским правима](#) на тему „Људска права у кризним ситуацијама: Како изазовне околности претворити у могућности“ у коорганизацији Министарства спољних послова Републике Пољске и Секретаријата Савета Европе (24. октобар, Варшава);
- [Десети регионални Форум о владавини права за Југоистичну Европу](#) на тему „Успостављање равнотеже између заштите података и транспарентног правосуђа: Европски правни оквир“ у организацији *The AIRE Centre* и *Civil Rights Defenders* (9.-11. новембар, Сарајево) – коизвештач са радне групе;
- [свечаност и међународна конференција](#) „Улога уставних судова у примени Европске конвенције о људским правима и праксе Европског суда за људска права на националном нивоу“, поводом обележавања 60 година Уставног суда (16. новембар, Београд).

4) Учествовање на Округлим столовима и радним састанцима

У 2023. години су одржана три Округла стола којима је заменица-заступница по позиву учествовала и одржан је велики број радних састанака.

- [Округли сто на тему извршења пресуда Европског суда против Републике Србије](#), са фокусом на предмет Драган Петровић, у организацији пројекта „Унапређивање заштите људских права у

Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе *“Horizontal Facility* за Западни Балкан и Турску“, на коме су учествовали представници Уставног суда, Врховног касационог суда, Републичког јавног тужилаштва, Министарства правде, Државног већа тужилаца, Правосудне академије, Основног суда у Суботици, Одељења за извршење пресуда Европског суда, Пројекта, Савета Европе и Делегације Европске уније у Републици Србији (28. фебруар, Београд);

- [Округли сто у вези са извршењем пресуде Европског суда у предмету *Зорица Јовановић против Србије*](#) на коме је размотрена тренутна ситуација и представљени наредни кораци у вези са поступцима у којима се утврђују чињенице о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији, у координирању Правосудне академије и пројекта „Унапређивање заштите људских права у Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе *“Horizontal Facility* за Западни Балкан и Турску“, на коме су учествовали представници Уставног суда, Врховног јавног тужилаштва, Министарства унутрашњих послова, Правосудне академије, апелационих и виших судова (Београд, Крагујевац, Нови Сад и Ниш), Одељења за извршење пресуда Европског суда, Пројекта, Савета Европе и Делегације Европске уније у Републици Србији (9. мај, Београд);

- Округли сто II у вези са извршењем пресуде Драган Петровић против Србије, у организацији пројекта „Унапређивање заштите људских права у Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе *“Horizontal Facility* за Западни Балкан и Турску“, на коме су били представници Министарства унутрашњих послова, Врховног јавног тужилаштва, канцеларије Повереника за информације од јавног значаја и заштите података о личности, Биолошког факултета, Пројекта, Савета Европе и Делегације Европске уније у Републици Србији (17. октобар, Београд);

- Већи број радних састанака са представницима домаћих и међународних институција, невладиних организација и цивилног друштва, и то: Уставног суда, Врховног суда, Врховног јавног тужилаштва, Високог савета судства, Високог савета тужилаштва, апелационих и виших судова, Правосудне академије, Правног факултета Универзитета у Београду, Министарства правде, финансија, спорта, унутрашњих и спољних послова, Европског суда, Савета Европе, држава чланица Савета Европе, пројекта „Унапређивање заштите људских права у Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе *“Horizontal Facility* за Западни Балкан и Турску“, и др.

5) Учествовање у радним групама и Управном одбору пројекта „Унапређивање заштите људских права у Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе “Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску“

Заменица-заступница је члан:

- Радне групе за припрему плана отплате обавеза Републике Србије по основу правоснажних и извршних пресуда у споровима бивших радника који имају ненаплаћена потраживања по основу плата и доприноса. У 2023. години су одржана три састанка;
- Радне групе за успостављање, функционисање и одржавање система финансијског управљања и контроле у Државном правобранилаштву (ФУК). У 2023. години је одржан један састанак (10. октобар);
- Управног одбора пројекта под називом „Унапређивање заштите људских права у Србије“ у оквиру заједничког програма Европске Уније и Савета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску“. Током 2023. године су одржана два састанка (27. март и 20. новембар, Београд).

6) Наставак посете и волонтирања студената Правног факултета Универзитета у Београду у Одељењу за заступање Републике Србије пред Европским судом

Другу годину заредом настављена је сарадња Центра за људска права и Одељења за заступање Републике Србије пред Европским судом успостављена 2022. године потписивањем [Споразума](#) о дугорочној сарадњи између Правног факултета Универзитета у Београду и Државног правобранилаштва, а у циљу развоја и унапређења рада обе институције.

Током 2023. године је укупно 13 студената било на пракси и волонтирало у Одељењу за заступање Републике Србије пред Европским судом. Студенти су били подељени у две групе, тако што је прва група праксу и волонтирање обављала у периоду од априла до јуна, а друга од октобра до децембра. Имали су прилику да теоријска знања која су стекли на редовној настави примене у пракси. Пратили су ток предмета од његовог достављања Републици Србији од стране Европског суда, преко достављања запажања и доношења пресуде или одлуке, те извршења пред Комитетом министара.

VII ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду правац реформе конвенцијског система, јасно је да ће тежња у будућем раду Европског суда бити смањење броја предмета који се понављају као одраз

структурних проблема. У том смислу, Европски суд већ користи могућности на основу Протокола 14 уз Конвенцију, да државама доставља сличне представке, прелиминарно их проглашавајући својом „добро установљеном праксом“, са предлогом да се закључи пријатељско поравнање.

Увођење израде сажете форме пресуда и одлука које доноси трочлани Одбор показује да Европски суд чини све како би оставио што већи простор за оне предмете који представљају приоритетне предмете и „случајеве од утицаја“.

Такође, нове процедуре у раду Европског суда несумњиво указују да ће Европски суд у наредном периоду настојати да приоритетне, хитне и сложене предмете решава у знатно краћим роковима.

Поред овог тренда усмереног ка смањењу броја представки пред Европски судом, други правац реформских активности је усмерен ка ефикаснијем извршењу пресуда и одлука Европског суда, а што подразумева и ефикаснији механизам извршења пресуда на домаћем нивоу.

Тренутно, према Закону о правобранилаштву није прописано да заступник координира извршење пресуда и одлука Европског суда (раније важећом Уредбом о заступнику Републике Србије пред Европским судом је у члану 6. било предвиђено да се заступник стара о извршењу), нити је Законом о правобранилаштву и другим законима уређено питање извршења пресуда и одлука Европског суда.

Послови извршења захтевају координацију са другим државним органима, познавање Конвенције, праксе Европског суда, као и рада Комитета министара. Такође, израда акционих планова или извештаја захтева одређене вештине и горе наведена знања.

У том смислу неопходно је поступак извршења пресуда и одлука Европског суда уредити законом, ојачати капацитете за извршење пресуда и одлука Европског суда и успоставити одговарајућу координацију државних органа.

Посебно је значајно да се ојача капацитет Одељења за заступање Републике Србије пред Европским судом имајући у виду вишеструко повећан број како репетитивних, тако и изузетно сложених предмета у заступањима и извршењима, специфичност поступака који се у раду примењују и кратких рокова, те очекиваног прилива у наредним годинама.

Додатно, од велике је важности да се успостави електронска обрада предмета (*case management system*), имајући у виду да се сви подаци Одељења (број примљених, решених и предмета у раду како у заступањима тако и у извршењима, број донетих пресуда и одлука, статистички извештаји, и др.) и након скоро 19 година од увођења заступника пред Европским судом у правни систем Републике Србије воде кроз *word* и *excel* табеле.

На значај и неопходност регулисања положаја заступника и капацитета канцеларије заступника, као и поступка извршења пресуда и одлука Европског суда, указала је по

други пут заредом и Европска комисија која је у свом Извештају за 2023. годину навела да се „поступак извршења пресуда Европског суда за људска права, укључујући и улога заступника Републике Србије пред Европским судом за људска права морају надаље регулисати“.

ЗАМЕНИЦА ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИОЦА
Заступница Републике Србије пред
Европским судом за људска права

Зорана Јадријевић Младар